

ТАҚРИЗИ

мушовири илмӣ ба диссертатсияи Бобоева Сайёра Бобораҷабовна дар мавзӯи: «Таҳқиқи робитаи креативнокӣ, зеҳни эмотсионалий ва таҳаммулпазирӣ дар сохтори шахсияти донишҷӯёни муассисаҳои таҳсилоти олии қасбӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои психологӣ аз рӯи иҳтиносӣ 19.00.01. – Психологияи умумӣ, психологияи шахсият, таърихи психология (илмҳои педагогӣ ва психологӣ) пешниҳод мегардад.

Муаммои эҷодиёт яке аз проблемаҳои глобалии психология мебошад, ки дар он аксарияти масъалаҳои асосии равоншиносии муосир инъикос гаштааст. Маҳз дар эҷодиёт равандҳои маърифатӣ: эҳсос, идрок, хотир, тафаккур, диққат, тасаввурот, ки шарти калидии ташаккули шахс дониста шудаанд, ба таври маҳсус ҷорӣ мегарданд. Дар эҷодиёт мавқеи ин ҷараёнҳо бо тарҳи мухталиф ва хосса мушоҳида мегардад. Аз ин рӯ, проблемаҳои раванди эҷодиёт ва ҳусусиятҳои он, тавсиф ва таснифоти қобилиятҳои эҷодӣ, заминаҳои психофизиологии онҳо, зоҳиршавии онҳо дар ҷараёни фаъолияти бисёрҷанбаи инсон, дар меҳвари таҳқиқотҳои муосир ҷойгиранд ва диққати олимону мутафаккиронро ҳамеша ба ҳуд ҷалб мекунанд. Барои муайян намудани моҳияти эҷодиёт, сохтори он, тарз ва роҳҳои ҳалли масъалаҳои наву ғайриоддӣ ва бемисл қӯшиши зиёде сарф шудааст.

Таҳқиқоти Бобоева Сайёра Бобораҷабовна, эҷодиётро дар сохтори шахсият – қисматҳои алоҳидай он ба мисли креативнокӣ, зеҳни эмотсионалий ва таҳаммулпазирӣ – омӯхта, вобастагии онро бо вижагиҳои инфириодӣ-психологии вай, баррасӣ намудааст.

Муаллиф чунин иброз дорад, ки эҷод, ҷараёни эҷодиёт – ҳал намудани масъалаҳои эҷодиро дар назар дорад. Масъалаи эҷодӣ – чунин муаммое мебошад, ки дар тамоми намудҳои фаъолияти гуногунҷанбаи

инсон мушоҳида карда мешавад. Ҳамзамон, раванди ҳалли масъалаи эҷодӣ барои шахс дарки муаммоҳои мухталифро вобаста бо ин вазъият дар назар дорад. Пас аз дарк намудани он, одам ба ҷустуҷӯи роҳҳову воситаҳову усулҳои ҳал мепардозад ва маҳз дар ҳамин раванд тарзу тариқаи нав, бемисл, гайриоддӣ, нотакрор ва монанди инҳо тавлид мегарданд, ки шарти калидиву можияти асосии эҷодиётро муайян мекунанд. Ин қисматҳо натиҷа ва маҳсули ҳалли масъалаи эҷодиро муайян намуда, дар навбати худ аз нерӯи эҷодии инсон вобастагӣ доранд, ки омили асосии фаъолияти пурмаҳсули мутахассис ба шумор рафта, бо талаботи ҷаҳонишавии бозори меҳнат мувофиқат мекунад.

Ба ақидаи муаллиф, бошандаи асри навин – шахси озод, эҷодкор, дорои тафаккури чандир, қобилиятҳои ташаккулёфтаи зеҳнӣ, фикронии кушода ба навовариҳои илмиву техниқӣ, соҳиби дараҷаи баланди креативнокӣ, коммуникатсионӣ, эмпатиянокӣ, таҳаммулпазири бояд бошад, ки шартҳои калидии рақобатпазирий ва дархосташавии ў дар бозори ҷаҳонии меҳнат маҳсуб меёбанд.

Аз ҷониби диссертант доир ба муаммои эҷодиёт, эҷодкорӣ, креативнокӣ сарчашмаҳои зиёди илмӣ мавриди таҳлилу баррасӣ қарор дода шудаанд, ҷунончи, дар рисола оварда шудааст, ки масъалаҳои инкишофи эҷодии шахсро ҳанӯз дар навиштаҷотҳои ёдгории қадимтарини мадании ҳалқамон – Авасто пайдо кардан мумкин аст. Ањанаҳои авастоӣ, ки асоси маънавиёт ва фалсафаи башардӯстонаи инсониятро ташкил медиҳанд, метавонанд ҳамчун модели мутобиқгардонидашудаи иҷтимоӣ оиди инкишофи шахс ва қобилиятҳои вай дар замони муосир истифода гарданд.

Унвонҷӯ мутмаин аст, ки имрӯзҳо дар назди донишҷӯёни макотиби олии муосир – мутахассисони оянда – ҷамъият талаботи мутлақо навро гузоштааст, ки дархостшавӣ ва рақобатпазирии онҳоро дар бозори ҷаҳонии меҳнат талаб менамояд. Низоми талаботи навин дар мутахассисони оянда мавҷуд будани сифатҳои шахсии ташаккулёфтаи муосирро дар назар дорад.

Як паҳлӯи муҳими ин хислатҳоро қобилияти креативӣ, зеҳни эмотсионалӣ ва таҳаммулпазирӣ ташкил медиҳад. Талаби ба олами глобалии мусир ба зудӣ мутобиқшаванд будан бо қобилияти баланди мутобиқшавӣ ба ҳақиқати объективӣ, зеҳни эмотсионалии ташаккулёфта, сатҳи баланди рефлексияи иҷтимоӣ алоқаманд аст. Ин талабот ба яке аз вазифаҳои муҳимтарини зеҳн – мутобиқгардонии одам ба муҳити гирду атроф, такя меқунад. Ҳамзамон дараҷаи баланди зеҳни эмотсионалӣ имконият медиҳад, ки муаммоҳои мураккаби ҳаётӣ ба таври позитивӣ қабул ва ҳал карда шаванд. Талаботи нисбати ашёҳо ва ҳодисоти муҳити гарду атроф назари нав ва ғайримаъмул доштан бо дидгоҳи кушод ба навовариҳо, креативнокӣ, фикрронии бемисл, ғайриоддӣ, нотакрор вобастагӣ дорад, зеро ҳусусияти муҳимтарини креативнокӣ, омили ҳалқунандай зоҳиршавии он – нуқтаи назари фарқунанда ва ғайри маъмул ба ашё ва ҳодисоти муҳит маҳсуб меёбад.

Ҳамзамон, муаллиф қайд меқунад, ки дар заминаи баҳогузории дуруст ва муносибати некҳоҳона ба атрофиён, фаъолиятро самаранок гардонидан аз донишҷӯёни макотиби олии мусир – мутахассисони оянда, қобилиятҳои эмпатиянокӣ, дараҷаи баланди коммуникатсионӣ, таҳаммулпазириро талаб меқунад, зеро натиҷаи дилҳоҳ ва боздех дар фаъолияти муҳталиф бештар аз омилҳои номбурда вобастагӣ дорад.

Диссертант чунин ақида дорад: – ҳусусиятҳои нодиру инфиродии шаҳс маҳз дар муҳити иҷтимоӣ ташаккул меёбанд, маҳз ҷомеа бо низоми меъёру арзишҳо, бо талаботҳои ба фард гузаштааш, симои ҷамъиятии вай, мавқеи ўро муайян меқунад. Ҳамзамон ҷомеаи муайян бо маҳсусиятҳои хоси таърихӣ-маданиӣ, мачрои фаъолияти қасбии худ, боиси ташаккули фардият ва нотакрории шаҳс, аз ҷумла қобилиятҳои эҷодии вай – андешаронии пешқадам, фикрронии бемисл, ҷустуҷӯи роҳҳои ғайриоддии ҳалли муаммоҳо, муоширати босамар, эмпатиянокӣ, мавқеи озод ва кушода ба ҳама гуна навоварӣ мегардад. Аз ин рӯ, тағйир додани низоми дидгоҳҳо нисбати қобилиятҳои инфиродӣ-психологии

мутахассисони оянда, интихоби чанбаҳои маҳсуси шаҳсие, ки ба рақобатпазирӣ онҳо мусоидат мекунанд, азnavsозии бунёди илмию амалии таҳқиқи равандҳои маърифатӣ, эмотсионалӣ, хусусиятҳои фардӣ, зарурати замон мебошад.

Унвонҷӯ чунини мешуморад, ки ба дигаргунсозии ин раванд омилҳои гуногун таъсири худро мерасонанд. Пеш аз ҳама – модернизатсияи ҳаёти ҷомеа, ки аз мақсадҳои миллии стратегияи инкишофи он вобастагӣ доранд, ташаккули пай дар пайи шароитҳои иҷтимоии ҷамъиятӣ, ки дастрасии технологияҳои навинро барои ҷавонон дар назар доранд, таъмини фаъолияти инноватсионӣ барои муайян мекунанд, дастгирии ҳамаҷонибаи мутахассисони ҷавони муайян мекунанд, дастгирии ҳамаҷонибаи мутахассисони ҷавони муайянни инкишофи он вобастаанд ва як навъ “фармоиши иҷтимоӣ” маҳсуб ёфта, ҳам мутахассис, ҳам шаҳси алоҳидаро водор мекунанд, ки ба меъёр ва талаботи ҷамъияти оянда мувофиқат намояд. Сарчашмаи муваффақиятҳои мутахассисони пешқадам, сарварони низомҳои иқтисодии ҷаҳонӣ – тафаккури идоракунанда (маъмурӣ), ки асоси онро бештар креативнокӣ, ташкил медиҳад, маҳсуб меёбад. Ҳамзамон дар ин радиф, мавқеи маҳсуси қобилиятҳои психологӣ-инфиродӣ ба монанди, зеҳни эмотсионалӣ ва таҳаммулпазирӣ, ба ҳайси шартҳои муҳими комёбӣ қайд карда мешаванд.

Арзишмандии таҳқиқоти Бобоева С.Б. дар аҳамияти хосаи таҳлилу омӯзиши илмии муаммои робитаи креативнокӣ, зеҳни эмотсионалӣ ва таҳаммулпазирӣ дар соҳтори шаҳсияти донишҷӯёни макотиби олии муосир – мутахассисони оянда, ки омили калидии муваффақиятнокии онҳо маҳсуб меёбад, дида мешавад, зоро мутахассиси имрӯза бо як қатор муаммоҳои хусусияти амалӣ дошта, ки аз сабаби нав буданашон, дар раванди таълими донишгоҳӣ ба ҳисоб гирифта нашуда буданд, дучор мешавад. Чунин муаммоҳоро бо такя ба дастовардҳои навтарини илмӣ,

тафаккури инноватсионӣ ва муносибати ғайриоддиву эҷодӣ ба қасби худ, ҳал намудан мумкин аст.

Дар кори диссертационии Бобоева С.Б. вазъи ҳозира ва тамоюлҳои инқишифи таҳсилоти олии қасбии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз мавқеи саҳҳ ва дақиқ кардани мағҳумҳои “креативнокӣ”, “зехни эмотсионалӣ”, “таҳаммулпазирӣ” “захираи инсонӣ”, “омили инсонӣ”, “сармояи инсонӣ” таҳқиқ гардида, маводи назариявӣ ва хулосаҳо метавонанд дар шакли заминаҳое барои таъминоти рушди қасбии донишҷӯён – мутахассисони оянда, таҷдиди мундариҷаи базаи меъёри дар низоми таҳсилоти олии қасбӣ корбарӣ шаванд. Ҳамзамон, пурсишномаҳое, ки дар раванди таҳқиқот ба шароитҳои иҷтимоӣ-психологӣ, иқтисодӣ-мадании кишварамон мутобиқ гардонида шудаанд, аз ҷониби психологони амалӣ барои муайян намудани дараҷаи креативнокӣ, зехни эмотсионалӣ ва таҳаммулпазирии донишҷӯён, ба таври васеъ мавриди истифода қарор гирифтанашон мумкин аст.

Ҳамчун мушовири илмӣ меҳоҳам, ки дар мавриди сифатҳои шаҳсии унвонҷӯй чанд сухан зикр намоям. Пеш аз ҳама, Бобоева Сайёра Бобораҷабовна муддати тӯлонӣ ба масъалаҳои ҳусусиятҳои инфириодӣ-психологии шаҳс чун, креативнокӣ, зехни эмотсионалӣ ва таҳаммулпазирӣ таваҷҷуҳ зоҳир мекард. Ин буд, ки 26.06. соли 2015, ў рисолаи номзадии худро дар мавзӯи “Ташаккули таҳаммулпазирии донишҷӯён дар раванди таълими фанҳои гуманитарӣ” дар шӯрои диссертационии Д.737.001.01 дар назди ДДОТ ба номи С.Айнӣ ҳимоя намудааст.

Айни ҳол, ба сифати дотсенти кафедраи психологияи иҷтимоӣ ва қасбии факултети психология ва таҳсилоти томактабии МДТ “Донишгоҳи давлатии Ҳучанд ба номи академик Бобоҷон Ғафуров” бомуваффақият фаъолияти омӯзгорӣ ва таҳқиқотиро пеш мебарад.

Дар давоми фаъолияти бисёрсолаи педагогии худ, Бобоева Сайёра Бобораҷабовна сифатҳои беҳтарини муҳаққикро зоҳир кардааст ва соҳиби интишороти мувоғиқ ба мавзӯи таҳқиқ (беш аз 42 адад) мебошад.

Унвончӯ Бобоева Сайёра Бобораҷабовна бо маърӯзаҳои пурмуҳтаво аз рӯйи мавзӯи таҳқиқот дар як қатор конференсияҳои байналхалқӣ, ҷумҳурияйӣ ва дохилидонишгоҳӣ фаъолона иштирок ва баромад намудааст.

Доираи рағбату таваҷҷуҳи илмии Бобоева Сайёра Бобораҷабовна бо фаъолияти психологӣ-педагогии ў алоқамандии зич дошта, солҳои охир ў бо масъалаи камтаҳқиқи соҳаи илми психология – робитаи креативнокӣ, зеҳни эмотсионалӣ ва таҳаммулпазирӣ дар соҳтори шахсияти донишҷӯёни муосир машғул мебошад.

Дар давраи таҳия ва омода намудани диссертатсия барои дифоъ, Бобоева Сайёра Бобораҷабовна ҳаҷми назарраси адабиёти илмиву психологӣ ва педагогиро роҷеъ ба мавзӯи таҳқик, мавриди омӯзишу таҳлил қарор дода, масъулиятшиносиву кордонӣ, суботу хадафмандӣ, сатҳи баланди қобилият ба кор ва мустақилиятро нишон додааст.

Хулосаҳои назарияйӣ ва тавсияҳои диссертант мантиқан аз муҳтавои умумии рисола бармеояд. Автореферат мундариҷаи умумии диссертатсияро инъикос мекунад.

Матлабҳои асосии назарияйӣ ва натиҷаҳои тадқиқоти диссертационӣ дар ҷаласаҳои кафедраи психологияи иҷтимоӣ ва қасбии МДТ “Донишгоҳи давлатии Ҳуҷанд ба номи академик Б.Фафуров”, дар конфронсҳои байналмиллалӣ, ҷумҳурияйӣ ва донишгоҳӣ ироа ва дар маводҳои онҳо чоп гардидаанд. Ҳамзамон 42 мақолаю фишурдаҳои муаллиф, аз ҷумла 20 аداد мақола дар мачаллаҳои тақризии КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Вазорати маориф ва илми Федератсияи Русия тавсияшуда, 2 монографияи илмӣ нашр шудаанд.

Диссертатсияи Бобоева Сайёра Бобораҷабовна кори мустақилона ва илмию таҳассусӣ буда, ҳалли масъалаи мубрами барои илм ва амалияи психологӣ-педагогӣ муҳимро дар бар мегирад ва ба талаботи Низомномаи намунавӣ оид ба Шӯрои диссертационӣ ва Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ (дотсент, профессор), (Қарори

Хукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон №267 аз 30.06.2021) тасдиқ гардидааст, ҷавобгӯй мебошад ва барои дифоъ аз рӯйи ихтисоси 19.00.01. – Психологияи умумӣ, психологияи шаҳсият, таърихи психология (илмҳои педагогӣ ва психологӣ) тавсия дода мешавад.

Мушовири илмӣ: доктори илмҳои педагогӣ,
профессори кафедраи умумидонишгоҳии
педагогикаи ДМТ

Юнусова

Нағисаҳон Муродовна

01 июни 2022с.

Маълумот барои тамос: 734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе,
хиёбони Рӯдакӣ 17. Тел: 907974807. Е-mail:nafisa48@mail.ru

Имзои Юнусова Н.М., -ро тасдиқ мекунам,

Сардори раёсати кадрҳо ва корӯзи
маҳсуси ДМТ

Тавқиев Э.Ш.

01 июни 2022с.